

PRÆFATIO.

lenta, gravidam, inque summo pretio habendam. Quæ nisi novissime eluctata esset in lucem, inque omnium versaretur manibus, nec per similem *Jo. Tob. Majoris* operam annotationibus suis sub earum finem annexam, compensaretur, huic, quod commendamus, operi, cum singulari fructu potuisset adjungi. Qui vero in hoc, quod nunc producitur volumine comprehenduntur Commentarii, præcipuos nostræ partis Theologos agnoscunt auctores. Erat enim *Daniel Arcularius* Academiae Marpurgensis, dum illa Lutheranis adhuc partibus dedita erat, integro abhinc, & quod excedit, seculo clarissimæ celebritatis doctor, alio etiam in *Esaïam* commentario a se conscripto, Arca item federis, seu methodica universæ Theologiæ explicatione inter eruditos notus. Cujus etiam quædam meletemata in primo secundoque Disputationum Marpurgensium Tomis exhibentur. In hujus autem præfatione *Jo. Winckelmannus* eundem hoc encomio maectat: *venerandus & vere pius ac eruditus vir, cujus sancta anima nunc in abscondita faciei DEI, in cælesti inquam tabernaculo, ab omni hujus vitæ inquietudine, hominum insultatione & linguarum contradictione liberata quiescit.* Ad contentiones digitorum intendit, quæ a Calvinianis nostræ partis Theologis ei excitabantur, Landgravio ad Reformatorum sacra animum tum adplicante. Dictaverat autem *Arcularius* hanc Actorum exegefin auditoribus suis ad calamum, quæ demum post obitum illius a successore ipsius, *D. Balt. Menzero*, anno MDCVII. publici juris facta est, cum judicasset, publicum eam testimonium esse posse ejus doctrinæ, quæ in scholam Theologica sonuerit, & quod *ita videret conformatam, ut docentibus & discipulis in Ecclesia & schola Christiana magno usui esse posset.* Ita in Epistola Dedicatoria *Menzerus*, in qua *Arcularium* vocat *virum ob singularem pietatem & industriam omni commendatione dignissimum.* Quamquam vero jam ante *Arcularium* operam quandam in interpretandum Actorum librum posuerint *Spangenbergius, Hegendorfinus, Justus Jonas, Erasmus Sarcerius, Jo. Brentius, Lucas Lossius, Selneccerus, Lucas imprimis Osiander & Matth. Flacius* & forte ex nostra Ecclesia alii, id tamen, quicquid est, pro indole istorum temporum, Notularum potius quarundam, quam commentariorum vicem sustinere poterat. Primus itaque *Arcularius* fuit, qui justam totius textus dispositionem, considerationem circumstantiarum, verborum connexionumque pondera, una cum doctrinis ad Christianæ vitæ cum notitiam salutarem tum praxim
faci-